

دانشگاه گیلان

دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه زبانشناسی

دانشگاه پیام نور - کتابخانه مرکزی
بخش نشریات

شماره دستا	۹
شماره دفتر کتاب	۴۲۸
شماره رکورد	

عنوان پایان نامه
بررسی عوامل انسجام در داستانهای کوتاه سیمین دانشور

پایان نامه
برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته زبانشناسی همگانی

مؤلف
فخری پورحسینی

استاد راهنما
سرکار خانم دکتر بلقیس روشن

استاد مشاور
جناب آقای دکتر نادر جهانگیری
اردیبهشت ۱۳۸۵

۱۳۸۷ / ۲ / ۱۱

۹۰۶۳۶

چکیده

عنوان این پژوهش بررسی عوامل انسجامی در داستان‌های کوتاه سیمین دانشور می‌باشد. ابتدا دو کتاب از آثار سیمین دانشور به نام‌های شهری چون بهشت و به کی سلام کنم؟ که هر کدام مشتمل بر ۱۰ داستان کوتاه می‌شوند انتخاب گردید. تعداد بیست پاراگراف از هر کتاب بصورت تصادفی با استفاده از جدول اعداد تصادفی انتخاب شد و عوامل انسجامی اعم از دستوری، واژگانی و پیوند در آنها مورد بررسی قرار گرفت. سپس این عوامل با عوامل انسجامی موجود در کتاب زن زیادی جلال آل‌احمد مقایسه شدند تا به سؤالات تحقیق پاسخ داده شود. این پژوهش عبارتند از:

۱- آیا همه عوامل انسجامی در متون مذکور یا خیر؟

۲- آیا همه عوامل انسجامی به یک میزان به‌کاررفته‌اند؟ اگر پاسخ منفی است کدام عامل بیشتر و کدام کمتر کاربرد داشته‌اند؟

۳- آیا در متون منتخب، عامل ارجاع شخصی بیشترین کاربرد و عامل جایگزینی کمترین کاربرد را دارد؟

۴- آیا نحوه و میزان کاربرد عوامل انسجامی می‌تواند عاملی برای تمایز سبکی بین نویسندگان مذکور باشد؟

بر اساس نتایج بدست آمده از بررسی، اولین فرضیه این تحقیق، استفاده از تمامی عوامل انسجام در کتب ذکر شده، تاییدگردید زیرا در متون منتخب از تمامی عوامل انسجامی بجز انواعی از جایگزینی استفاده شده بود. فرضیه دوم، عوامل انسجامی در متون منتخب به میزان متفاوت به کار رفته‌اند، نیز تایید گردید. زیرا در این متون عوامل انسجامی از نظر بسامد وقوع متفاوت بودند. فرضیه سوم، از عامل ارجاع شخصی برای انسجام بخشیدن به متن بیشترین و از جایگزین کمترین استفاده صورت می‌گیرد، نیز تایید گردید زیرا عامل ارجاع شخصی در متون منتخب با $23/72\%$ بیشترین بسامد وقوع و جایگزینی با میانگین $(0/21\%)$ کمترین بسامد وقوع را دارا بودند. فرضیه چهارم، نحوه و میزان استفاده از عوامل انسجامی می‌تواند عاملی برای تمایز سبکی باشد، نیز تایید گردید. زیرا پس از تجزیه و تحلیل انسجامی کتاب زن‌زیادی آل‌احمد و مقایسه نتایج حاصل از آن با نتایج بدست آمده از بررسی آثار دانشور مشاهده شد که آل‌احمد از انسجام پیوندی به میزان تقریبی $(5/6\%)$ بیشتر از دانشور استفاده کرده است و بر عکس

کاربرد دانشور از انسجام واژگانی و زیر مجموعه‌های آن به میزان تقریبی (۵/۶٪) بیشتر از آل احمد بوده است.

این پژوهش مشتمل بر پنج فصل بصورت زیر می‌باشد:

طرح تحقیق، مبانی نظری و پیشینه تحقیق، روش تحقیق، تجزیه و تحلیل داده‌ها و نتیجه‌گیری.

فصل اول شامل توضیح موضوع و اهمیت بررسی آن، اهداف، روش تحقیق، سؤال‌ها، فرضیه‌ها و محدودیت‌های پژوهش به‌علاوه چند مفهوم بنیادی می‌باشد. در فصل دوم مبانی نظری تحقیق در غالب نقطه نظرهای زبان‌شناسانی مانند هلیدی و حسن، براون و یول و... و همچنین پژوهشگران ایرانی که در زمینه انسجام و عوامل انسجام آفرین کار کرده‌اند ارائه گردیده است. در فصل سوم روش جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها، روش بررسی داده‌ها، اصول کلی در تجزیه و تحلیل داده‌ها و همچنین طرح رمزگذاری پژوهش مشخص شده‌اند. فصل چهارم به بررسی عوامل انسجام در کتب ذکر شده و همچنین یکی از کتاب‌های آل احمد به نام زن زیادی پرداخته می‌شود، و در انتهای این فصل نمودار و جدول‌های مربوط به هر کتاب رسم می‌شود تا نتایج حاصل از بررسی‌ها با هم مقایسه شوند و به پرسش‌های تحقیق پاسخ گفته شود. فصل پنجم شامل دستاوردها و یافته‌های تحقیق (یافته‌های اصلی و یافته‌های فرعی) می‌شود و در انتها پیشنهاداتی برای پژوهشگران دیگر در این زمینه ارائه می‌گردد.

تقدیم به :

مسر مهربانم

و مادر و خواهر دلسوزم

و فرزندان عزیزم

خداوند را سپاس می‌گویم که به من توانایی داد با وجود مشکلات بسیار، این مرحله از تحصیل را نیز پشت سرگذارم و قدمی هرچند اندک، در راه کسب علم و دانش‌اندوزی بردارم.

لازم است در ابتدا از راهنمایی‌های ارزشمند جناب آقای دکتر جهانگیری و سرکار خانم دکتر روشن تشکر کنم؛ باید بطور ویژه از بزرگواری ایشان و همچنین دقت زیادی که در رفع اشکالات این پایان‌نامه به‌خرج دادند تشکر نمایم.

شایسته است از آقای محمد قائمی، رئیس محترم کتابخانه روانشناسی دانشکده فردوسی مشهد و همسر گرانقدر ایشان خانم معصومه تجعفری، که دلسوزانه در روند انجام تحقیق مرا راهنمایی و یاری نمودند یاد کنم.

از دوستان عزیزم خانم آرمیون، رحمانی، حبیبی، و آیت‌اللهی سپاس‌گزارم که در طول انجام این تحقیق از هیچ لطفی دریغ نکردند.

حمایت‌های بی‌دریغ خانواده رستگارمقدم در فراهم کردن شرایط لازم برای انجام این پایان‌نامه در خور ستایش است.

در انتها، محبت و عشق خود را نثار دخترهای عزیز و همسر مهربانم جناب آقای مهندس ضمیری می‌کنم که با بردباری و همراهی خویش در ادامه کار به من انگیزه دادند.

عنوان	فهرست مطالب	صفحه
فصل اول - طرح تحقیق		
۱-۱- مقدمه.....		۱
۲-۱- بیان مسئله و اهمیت آن.....		۱
۳-۱- اهداف پژوهش.....		۲
۴-۱- پرسشهای پژوهش.....		۴
۵-۱- فرضیه‌های پژوهش.....		۴
۶-۱- روش پژوهش.....		۵
۷-۱- محدودیتهای پژوهش.....		۵
۸-۱- چند مفهوم بنیادی.....		۶
۱-۸-۱- تحلیل کلام.....		۷
۲-۸-۱- زیان‌شناسی متن.....		۹
۳-۸-۱- متن.....		۱۱
۴-۸-۱- همبستگی.....		۱۱
۵-۸-۱- انسجام.....		۱۲
۶-۸-۱- گره.....		۱۲
۷-۸-۱- داستان کوتاه.....		۱۳
فصل دوم- مبانی نظری و پیشینه تحقیق		
۱-۲- مقدمه.....		۱۴
۲-۲- بافت.....		۱۵
۱-۲-۲- بافت زبانی.....		۱۵
۲-۲-۲- بافت غیرزبانی.....		۱۶

عنوان	فهرست مطالب	صفحه
۲-۲- بافتار.....		۱۶
۴-۲- متن و دیدگاه‌های مختلف درخصوص آن.....		۱۷
۵-۲- گفتار و متن.....		۱۹
۶-۲- همبستگی و دیدگاه‌های مختلف درخصوص آن.....		۲۱
۷-۲- گره.....		۲۳
۸-۲- انسجام و دیدگاه‌های مختلف درخصوص آن.....		۲۴
۹-۲- ابزارهای انسجام.....		۲۷
۱۰-۲- انسجام دستوری.....		۲۸
۱-۱۰-۲- ارجاع.....		۳۰
۱-۱-۱۰-۲- انواع ارجاع.....		۳۰
۲-۱-۱۰-۲- ارجاع شخصی.....		۳۰
۳-۱-۱۰-۲- برخی از انواع خاص ارجاع شخصی.....		۳۱
۴-۱-۱۰-۲- ارجاع اشاری.....		۳۳
۵-۱-۱۰-۲- ارجاع مقایسه‌ای.....		۳۵
۲-۱۰-۲- جایگزینی.....		۳۶
۱-۲-۱۰-۲- جایگزینی اسمی.....		۳۷
۲-۲-۱۰-۲- جایگزینی فعلی.....		۳۷
۳-۲-۱۰-۲- جایگزینی بندی.....		۳۸
۳-۱۰-۲- حذف.....		۳۹
۱-۳-۱۰-۲- حذف اسمی.....		۴۰

صفحه	فهرست مطالب	عنوان
۴۱	۲-۱۰-۳-۲- حذف فعلی
۴۳	۲-۱۰-۳-۳- حذف بندی
۴۵	۲-۱۱- پیوندها
۴۶	۲-۱۱-۱- افزایشی‌ها
۴۷	۲-۱۱-۲- تباینی‌ها
۴۸	۲-۱۱-۳- علی‌ها
۵۰	۲-۱۱-۴- زمانی‌ها
۵۲	۲-۱۲- انسجام واژگانی
۵۳	۲-۱۲-۱- طبقه اسامی عام
۵۴	۲-۱۲-۲- تکرار و انواع آن
۵۶	۲-۱۲-۳- روابط واژگانی بعنوان الگوی انسجامی
۵۷	۲-۱۲-۴- باهم‌ایی
۶۰	۲-۱۳- پیشینه پژوهش
۶۰	۲-۱۳-۱- مقالات و تحقیقات
۶۲	۲-۱۳-۲- پایان‌نامه‌ها
فصل سوم- روش تحقیق		
۶۸	۳-۱- مقدمه
۶۸	۳-۲- نحوه گردآوری اطلاعات و داده‌ها
۶۹	۳-۳- روش تحلیل داده‌ها
۶۹	۳-۳-۱- اصول کلی در تجزیه و تحلیل انسجام
۷۲	۳-۳-۲- تشریح اجمالی طرح رمزگذاری

صفحه	فهرست مطالب	عنوان
۷۴.....	۴-۳- روش بررسی داده‌ها.....	۴-۳- روش بررسی داده‌ها
۷۴.....	۵-۳- طرح رمزگذاری پژوهش.....	۵-۳- طرح رمزگذاری پژوهش
فصل چهارم- تجزیه و تحلیل داده‌ها		
۷۸.....	۱-۴- مقدمه.....	۱-۴- مقدمه
۷۸.....	۲-۴- روش بررسی داده‌ها.....	۲-۴- روش بررسی داده‌ها
۷۸.....	۳-۴- توضیح علائم اختصاری.....	۳-۴- توضیح علائم اختصاری
۷۹.....	۴-۴- تجزیه و تحلیل داده‌ها.....	۴-۴- تجزیه و تحلیل داده‌ها
۷۹.....	۱-۴-۴- تجزیه و تحلیل قسمتهای منتخب از به‌کی سلام کنم نوشته دانشور.....	۱-۴-۴- تجزیه و تحلیل قسمتهای منتخب از به‌کی سلام کنم نوشته دانشور
۱۰۱.....	۲-۴-۴- تجزیه و تحلیل قسمتهای منتخب از شهری چون بهشت نوشته دانشور.....	۲-۴-۴- تجزیه و تحلیل قسمتهای منتخب از شهری چون بهشت نوشته دانشور
۱۳۳.....	۳-۴-۴- تجزیه و تحلیل قسمتهای منتخب از زن زیادی نوشته آل احمد.....	۳-۴-۴- تجزیه و تحلیل قسمتهای منتخب از زن زیادی نوشته آل احمد
۱۶۷.....	۵-۴- توصیف جدول‌ها و نمودارها.....	۵-۴- توصیف جدول‌ها و نمودارها
فصل پنجم- نتیجه‌گیری		
۱۸۲.....	۱-۵- مقدمه.....	۱-۵- مقدمه
۱۸۳.....	۲-۵- دستاوردهای پژوهش.....	۲-۵- دستاوردهای پژوهش
۱۹۰.....	۳-۵- خلاصه‌اهم یافته‌های تحقیق.....	۳-۵- خلاصه‌اهم یافته‌های تحقیق
۱۹۱.....	۴-۵- یافته‌های فرعی تحقیق.....	۴-۵- یافته‌های فرعی تحقیق
۱۹۲.....	۵-۵- پیشنهادات.....	۵-۵- پیشنهادات
۱۹۳.....	فهرست منابع فارسی.....	فهرست منابع فارسی
۱۹۵.....	فهرست منابع انگلیسی.....	فهرست منابع انگلیسی
۱۹۶.....	واژه‌نامه فارسی انگلیسی.....	واژه‌نامه فارسی انگلیسی
۲۰۱.....	واژه‌نامه انگلیسی فارسی.....	واژه‌نامه انگلیسی فارسی

عنوان	فهرست جدول‌ها	صفحه
جدول (۱-۲): ارجاع شخصی.....		۳۱
جدول (۲-۲): ارجاع اشاری.....		۳۴
جدول (۳-۲): ارجاع مقایسه‌ای.....		۳۵
جدول (۱-۴): مجموع هریک از گره‌های عمومی انسجامی در به کی سلام کنم دانشور.....		۱۶۷
جدول (۲-۴): مجموع هریک از گره‌های عمومی انسجامی در شهری چون بهشت دانشور.....		۱۶۹
جدول (۳-۴): مجموع هریک از گره‌های عمومی انسجامی در دو کتاب دانشور.....		۱۷۰
جدول (۴-۴): مجموع انواع مختلف ابزارهای انسجامی در دو کتاب دانشور.....		۱۷۲
جدول (۵-۴): مجموع هریک از گره‌های انسجام دستوری در دو کتاب دانشور.....		۱۷۳
جدول (۶-۴): مجموع هریک از گره‌های انسجام واژگانی در دو کتاب دانشور.....		۱۷۴
جدول (۷-۴): مجموع هریک از گره‌های انسجام پیوندی در دو کتاب دانشور.....		۱۷۵
جدول (۸-۴): مجموع هریک از گره‌های عمومی انسجامی در زن زیادی آل احمد.....		۱۷۶
جدول (۹-۴): مجموع انواع مختلف ابزارهای انسجامی در زن زیادی آل احمد.....		۱۷۷
جدول (۱۰-۴): مجموع هریک از گره‌های انسجام دستوری در زن زیادی آل احمد.....		۱۷۸
جدول (۱۱-۴): مجموع هریک از گره‌های انسجام واژگانی در زن زیادی آل احمد.....		۱۷۹

عنوان	فهرست جدول‌ها	صفحه
جدول (۴-۱۲) : مجموع هریک از گره‌های انسجام پیوندی در زن زیادی آل احمد.....		۱۸۰
جدول (۵-۱) : مقایسه مجموع هریک از گره‌های عمومی انسجامی در آثار دانشور و آل احمد.....		۱۸۶
جدول (۵-۲) : مقایسه مجموع انواع مختلف ابزارهای انسجامی در آثار دانشور و آل احمد.....		۱۸۸

صفحه	فهرست نمودارها	عنوان
۱۶۸.....		نمودار(۴-۱): پراکندگی انواع گره‌های عمومی انسجامی در به کی سلام کنم دانشور.....
۱۷۰.....		نمودار(۴-۲): پراکندگی انواع گره‌های عمومی انسجامی در شهری چون بهشت دانشور.....
۱۷۱.....		نمودار(۴-۳): پراکندگی انواع گره‌های عمومی انسجامی در دو کتاب دانشور.....
۱۷۲.....		نمودار(۴-۴): پراکندگی انواع مختلف ابزارهای انسجامی در دو کتاب دانشور.....
۱۷۳.....		نمودار(۴-۵): پراکندگی انواع گره‌های انسجام دستوری در دو کتاب دانشور.....
۱۷۴.....		نمودار(۴-۶): پراکندگی انواع گره‌های انسجام واژگانی در دو کتاب دانشور.....
۱۷۵.....		نمودار(۴-۷): پراکندگی انواع گره‌های انسجام پیوندی در دو کتاب دانشور.....
۱۷۷.....		نمودار(۴-۸): پراکندگی انواع گره‌های عمومی انسجامی در زرنزیادی آل احمد.....
۱۷۸.....		نمودار(۴-۹): پراکندگی انواع مختلف ابزارهای انسجامی در زرنزیادی آل احمد.....
۱۷۹.....		نمودار(۴-۱۰): پراکندگی انواع گره‌های انسجام دستوری در زرنزیادی آل احمد.....
۱۸۰.....		نمودار(۴-۱۱): پراکندگی انواع گره‌های انسجام واژگانی در زرنزیادی آل احمد.....
۱۸۱.....		نمودار(۴-۱۱): پراکندگی انواع گره‌های انسجام پیوندی در زرنزیادی آل احمد.....
۱۸۷.....		نمودار(۵-۱): مقایسه پراکندگی انواع گره‌های عمومی انسجامی در آثار آل احمد و دانشور.....
۱۸۹.....		نمودار(۵-۲): مقایسه پراکندگی انواع مختلف ابزارهای انسجامی در آثار آل احمد و دانشور.....

فصل اول

طرح تحقیق

با افزایش روزافزون استفاده از متون مکتوب در زندگی روزمره انسان‌ها، ضرورت بررسی آنها نیز افزایش یافته است. لذا هدف ما در انجام این تحقیق بررسی عوامل انسجام در داستان‌های کوتاه فارسی است. به این منظور ۲۰ متن از کتاب به کی سلام کنم؟ و ۲۰ متن از کتاب شهری چون بهشت از سیمین دانشور، که هر دو مجموعه‌ای از داستان‌های کوتاه هستند، انتخاب شده و مورد بررسی قرار می‌گیرند. این تحقیق مشتمل بر پنج فصل می‌باشد در فصل اول کلیات مربوط به طرح تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرد. در فصل دوم مبانی نظری (پیشینه موضوع) و کاربردی (پیشینه تحقیق) بررسی می‌شوند، در فصل سوم روش تحقیق و روش تحلیل داده‌ها ارائه می‌گردد، در فصل چهارم تحلیل داده‌های گزینش شده از متن کتاب‌های منتخب انجام می‌پذیرد، و در فصل پنجم بحث و نتیجه‌گیری در مورد داده‌ها انجام خواهد گرفت.

۲-۱ - بیان مسئله و اهمیت آن

پدیده درک پیام از اهمیت زیادی برخوردار است. خواه این پیام در غالب متون شفاهی بیان شده باشد خواه در غالب متون مکتوب. حال اینکه چه ویژگی‌هایی در متن وجود دارد که درک پیام آن را برای خواننده میسر می‌سازد بر اهمیت این مسئله می‌افزاید. به عبارت دیگر وجود چه قابلیت‌هایی در متن باعث می‌شود که آن متن برای خواننده آن معنی‌دار جلوه کند در صورتی که نبود آنها متن را بی‌معنی می‌سازد؟ آیا صرف دستوری بودن یک متن آن را برای ما معنی‌دار می‌سازد؟ اگر در متنی تمام قواعد دستور زبان رعایت شده باشد مثلاً فعل و فاعل و تطابق بین فاعل و فعل از لحاظ زمان و شمار وجود داشته باشد، آنگاه آن متن معنی‌دار است؟ برای یافتن پاسخ به مثال‌های زیر توجه کنید:

(۱-۱) هر لحظه گوش به زنگ صدای تلفن بود. گوش کردن خود یک هنر است. همه انسان‌ها دو گوش روی سر خود دارند. سری که درد نمی‌کند دستمال نمی‌بندند. مشغول کارکردن بود که دستمال از جیبش افتاد.

(1-2) My father bought a Lincoln convertible. The car driven by the police was red
That color doesn't suit her. She consists of three letters. [30:141]

در دو مثال فوق همان طور که مشاهده می‌کنیم هیچ جمله غیردستوری دیده نمی‌شود، اما کل متن برای خواننده بی‌معنی به نظر می‌آید و خواننده نمی‌تواند هیچگونه ارتباط معنی‌داری بین این جملات در ذهن خود تصور کند.

(1-3) My natal was in a small town, very close to Riyadh Capital of Saudi Arabia.
The distant between my town and Riyadh 7 miles exactly. The name of this Almasani
that means in English Factories. It takes this name from the people's career. In my
childhood I remember the people live. It was very simple, most the people was
farmer. [30:140]

اما در مثال (۱-۳) خواننده منظور نویسنده را بخوبی درک می‌کند و متن برای او معنی‌دار است. حال اینکه جملات این متن در مقایسه با دو مثال اول خیلی دستوری نیستند. با مثال‌های فوق به خوبی روشن می‌شود که برای درک پیام متن چیزی فراتر از دستور لازم است و آن رابطه بین جملات متن است. همان طور که می‌دانیم نحو همواره در سطح جمله مطرح است و زمانی که پای متن یا مجموعه‌ای از جملات به میان می‌آید نحو دیگر کفایت نمی‌کند، بلکه نوع ارتباط میان جملات که از آن به عنوان انسجام^۱ یاد می‌کنند لازم است.

با توجه به آنچه گفته شد، تصور منطقی این است که در هر متنی عواملی وجود دارد که به آن متن انسجام می‌بخشد و جملات آن را به یکدیگر مرتبط می‌سازد. به طوری که خواننده با خواندن جملات متن بتواند در ذهن خود ارتباطی مناسب بین آنها برقرار کند و در نهایت آن متن را متنی منسجم و یکپارچه بداند.

^۱.cohesion

آنچه در این پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد، عوامل انسجامی در داستان‌های کوتاه فارسی است. به این منظور از میان نویسندگان مختلف و آثار متنوع، متونی از مجموعه داستان‌های کوتاه دانشور(شهری چون بهشت و به کی سلام کنم؟) و آل‌احمد(زن‌زیادی) بعنوان نمونه‌ای از متون ادبی معاصر انتخاب شده تا عوامل انسجام در آنها بررسی شوند.

۱-۳- اهداف پژوهش

هلیدی و حسن^۱ [۲۶] سه هدف عمده برای تحقیقات انسجامی در نظر گرفته‌اند: (۱) آموزش انشاء (۲) تجزیه و تحلیل خودکار متن توسط رایانه؛ (۳) بررسی سبک‌های مختلف نوشتاری. همانطور که می‌دانیم صرف یافتن عوامل انسجامی^۲ در متون فارسی مسئله‌ای را حل نمی‌کند، بلکه می‌تواند از اهداف خرد این مطالعه باشد، هدفی که ما را به هدف اصلی‌تر که بررسی سبک‌های مختلف نوشتاری است رهنمون سازد. از این منظر می‌توان اهداف این پژوهش را از نظر اهمیت به صورت ذیل بیان کرد:

هدف اول این تحقیق، یافتن عوامل انسجامی مختلف در متون مورد بررسی است. همان گونه که می‌دانیم در گونه‌های مختلف نوشتار شاهد انواع گوناگون عوامل انسجامی هستیم ولی در هر گونه‌ای برخی عوامل بیشتر از عوامل دیگر به چشم می‌خورند، لذا به عنوان هدف دوم، ما در پی یافتن میزان حضور هر یک از این عوامل در متون مورد نظر و طبقه‌بندی آنها هستیم.

هدف سوم که از اهمیت بیشتری برخوردار است به هدف سوم نقل شده از هلیدی و حسن نزدیکتر است و آن عبارت است از یافتن امکان وجود تمایز سبکی بین آثار مورد بحث از دانشور و آل‌احمد، با توجه به عواملی که هر یک برای انسجام بخشیدن به متن خود از آنها استفاده می‌کند، زیرا ممکن است استفاده بیشتر یا کمتر یک نویسنده از عوامل انسجامی خاص باعث ایجاد تمایز سبکی گردد.

^۱Halliday, M.A.K & Hassan, R.

^۲.cohesive devices.

۴-۱ - پرسش‌های پژوهش

سؤالهای اصلی که در این پژوهش به دنبال یافتن پاسخ آنها هستیم عبارتند از:

۱- آیا همه عوامل انسجامی در داستانهای کوتاه دانشور(شهری چون بهشت و به کی سلام کنم؟) که

نمونه متون ادبی معاصر می‌باشند به کاررفته‌اند یا خیر؟

۲- آیا در متون فوق همه این عوامل به یک میزان به کاررفته‌اند و اگر پاسخ منفی است کدام بیشتر و

کدام کمتر کاربرد داشته‌اند؟

۳- آیا عامل ارجاع شخصی^۱ برای انسجام بخشیدن به متن بیشترین کاربرد و جایگزینی^۲ کمترین

کاربرد را دارد؟

۴- آیا نحوه و میزان استفاده از این عوامل می‌تواند عاملی برای ایجاد تمایز سبکی بین آثار دانشور

و آل احمد باشد یا خیر؟

۵-۱ - فرضیه‌های پژوهش

برای این مطالعه چهار فرضیه در نظر داریم که به ترتیب عبارتند از:

۱- در متون مورد بررسی، تمامی عوامل انسجامی به کاررفته‌اند.

۲- عوامل مختلف انسجامی در این متون به میزان متفاوت از یکدیگر به کاررفته‌اند.

۳- از آنجایی که متون مورد بررسی داستانی هستند و دارای شخصیت‌های متعددی نیز می‌باشند

پیش‌بینی می‌شود که عامل ارجاع شخصی در متون مورد بررسی، بیشترین کاربرد و جایگزینی کمترین

کاربرد را داشته باشد.

۴- نحوه و میزان استفاده از عوامل انسجامی می‌تواند عاملی برای تمایز سبکی بین آثار دانشور و

آل احمد باشد.

^۱.reference

^۲.substitution

۱-۶- روش پژوهش

در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای (مطالعه کتاب‌ها و مقالات مربوط به موضوع تحقیق و جمع‌آوری اطلاعات درباره کلمات کلیدی موضوع تحقیق) استفاده شده است. سپس برای تجزیه و تحلیل متون مورد نظر روش تحلیل محتوا را به کار گرفته‌ایم، روشی که در آن محتوای آشکار و پیام‌ها به طور نظام‌دار و کمی توصیف می‌شود. از این رو، این روش را می‌توان روش تبدیل داده‌های کیفی به داده‌های کمی تلقی کرد. مهم‌ترین کاربردهای این روش توصیف ویژگی‌های یک پیام است. همان طور که قبلاً ذکر شد قسمت عمده کار ما تجزیه و تحلیل داستان‌های کوتاه دانشور می‌باشد. بررسی و تحلیل کامل دو کتاب ذکر شده از این نویسنده متضمن صرف وقت بسیار است و از حوصله این پایان نامه خارج است. لذا، با استفاده از جدول اعداد تصادفی از هر کتاب این نویسنده که شامل ده داستان کوتاه است بیست پاراگراف به صورت جفت‌های دوتایی انتخاب می‌شود و مورد بررسی قرار می‌گیرد. به این صورت که برای هر پاراگراف جدولی رسم می‌شود و عوامل مختلف انسجام در هر جمله آن بررسی و نوشته می‌شوند و بعد از اتمام کار نموداری از عوامل انسجامی به کار رفته در هر کتاب می‌کشیم تا مشخص شود که هر کدام از این عوامل چقدر مورد استفاده قرار گرفته‌اند. به منظور یافتن پاسخ برای سؤال آخر پژوهش و تأمین فرضیه چهارم نیاز است که نتایج این مطالعه با نتایج بررسی آثار نویسنده‌ای دیگر مقایسه شود. به این منظور، بیست متن از یکی از آثار آل احمد که مجموعه‌ای از داستان‌های کوتاه به نام *زن زیادی است*، انتخاب گردیده و مانند دو کتاب دانشور مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

۱-۷- محدودیت‌های پژوهش

محدودیت‌های پژوهش حاضر دو نوع هستند. یکی محدودیت‌های خارج از کنترل پژوهشگر و دیگر محدودیت‌های در کنترل پژوهشگر. اولین محدودیت کمبود منابع بخصوص به زبان فارسی است و این بدلیل محدود بودن مطالعات در زمینه انسجام می‌باشد. پژوهشگر در این موارد مجبور به استفاده از منابع غیرفارسی است و چون زبان انگلیسی دارای عوامل انسجامی مخصوص به خود می‌باشد که

بعضی از آنها مانند جایگزینی فعلی کاربردی در زبان فارسی ندارند، کار انطباق مثال‌ها با ترجمه فارسی آنها و انتقال دقیق عوامل انسجامی بسیار مشکل و گاه غیرممکن است. لذا، این عامل بعنوان محدودیت خارج از کنترل پژوهشگر عنوان می‌شود. محدودیت‌های در کنترل پژوهشگر در این پژوهش به تعداد کتب انتخابی و همچنین تعداد پاراگراف‌های منتخب از هر کتاب برمی‌گردد. همان طور که قبلاً گفته شد فقط دو کتاب از دانشور و تنها بیست پاراگراف از هر کدام بررسی می‌شود و جهت مقایسه نیز نتایج یک کتاب از آل احمد و بیست پاراگراف از آن مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

۱-۸- چند مفهوم بنیادی:

پیش از گذر از فصل اول اشاره به مفاهیمی که پرداختن به آنها زمینه را برای درک بهتر مطالب فصل‌های بعدی فراهم می‌کند ضروری می‌نماید. در ابتدا، به مفهوم سخن‌کاوی یا تحلیل کلام^۱ اشاره می‌کنیم. در اهمیت ذکر آن در صدر مفاهیم این مطالعه همین نکته بس که می‌توان ادعا کرد در دهه ۱۹۹۰ مطالعه زبان و زبان‌شناسی را با سخن‌کاوی مترادف و دارای اهداف یکسان می‌دانند. در ادامه، به مفهوم زبان‌شناسی متن^۲ اشاره می‌کنیم و توضیحاتی در این مورد ارائه می‌نماییم. سپس، نگاهی گذرا به مفاهیمی مانند متن^۳، همبستگی^۴، انسجام و گره^۵ می‌اندازیم ولی ارائه تعاریف جامع را به فصل بعد واگذار می‌کنیم. در نهایت، چون هدف ما بررسی انسجام در داستان‌های کوتاه است، به مفهوم داستان کوتاه^۶ اشاره می‌کنیم و تعریفی از آن ارائه می‌دهیم.

۱. discourse analysis.

۲. text linguistics.

۳. text

۴. coherence

۵. tie.

۶. short story.

۱-۸-۱- تحلیل کلام:

آنچه مسلم است این است که عناصر و ابزارهای ساختمانی زبان شامل آواها، دستور و واژگان تنها عوامل مؤثر در شکل‌گیری معنا و پیام یک واحد کلامی محسوب نمی‌شود، بلکه عوامل برون زبانی فراوانی نیز در این امر تأثیر حتمی دارند. برای روشن شدن مطلب مثالی از لطفی‌پور [۱۷: ۹] می‌آوریم.

(۱-۴) کشف‌هایت کو؟

وقتی در مورد معنا و محتوای پیامی آن سؤال می‌شود عناصر نحوی و لغوی تشکیل دهنده‌ی آن عمده‌ترین مبنای تشریح معنایی آن قرار می‌گیرد که در این راستا معنا و محتوای تقریباً ثابتی مبنی بر «پرسشی از مخاطب در رابطه با محل کشف‌هایت» بدان نسبت داده می‌شود اما این جمله را در دو موقعیت متفاوت در نظر بگیرید.

موقعیت (الف): مخاطب مریض پیری است که در حالیکه روی تخت بیمارستان خوابیده جهت انجام آزمایش توسط پرستار هدایت می‌شود. در حالی که بیمار برمی‌خیزد پرستار کلام فوق را بیان می‌کند. در چنین موقعیتی ارزش پیامی چنین کلامی چیزی در حدود «من می‌توانم در پوشیدن کشف‌هایت به تو کمک کنم» است.

موقعیت (ب): مخاطب نوآموز دبستانی که طبق معمول هر صبح دیر کرده و درست پنج دقیقه به زنگ مدرسه مانده آماده رفتن به مدرسه می‌شود. این کلام در چنین موقعیتی ارزش پیامی به صورت «یا الله زود باش مدرسه‌ات دیر شد، زود کشف‌هایت را بپوش راه بیفتیم» پیدا می‌کند.

ملاحظه می‌شود که جمله ساده «کشف‌هایت کو؟» بنابر ویژگی‌های موقعیتی، ارزش پیامی متفاوتی پیدا می‌کند. این مثال نشان می‌دهد که ارزش پیامی تنها حاصل عوامل درون زبانی نیست بلکه عوامل برون زبانی (موقعیتی، فرهنگی و غیره) فراوانی در تبلور معنا و مفهوم آن نقش دارند.